

HOTĂRÂREA CURȚII
9 august 1994*

Raymond Vander Elst
împotriva
Office des migrations internationales (OMI)

[cerere pentru pronunțarea unei hotărâri preliminare formulată de Tribunal administrativ,
Châlons-sur-Marne (Franța)]

„Libertatea de a presta servicii – Resortisanți ai unei țări terțe”

Cauza C-43/93

În cauza C-43/93,

având ca obiect o cerere adresată Curții, în temeiul articolului 177 din Tratatul CEE, de către Tribunal administrativ din Châlons-sur-Marne (Franța) pentru pronunțarea, în litigiul pendinte în fața acestei instanțe, între

Raymond Vander Elst

și

Office des migrations internationales (OMI),

a unei hotărâri preliminare privind interpretarea articolelor 59 și 60 din Tratatul CEE,

CURTEA,

compusă din domnii O. Due, președinte, G. F. Mancini, J. C. Moitinho de Almeida, M. Diez de Velasco (raportor) și D. A. O. Edward, președinți de cameră, C. N. Kakouris, R. Joliet, F. A. Schockweiler, G. C. Rodríguez Iglesias, F. Grévisse, M. Zuleeg, P. J. G. Kapteyn și J. L. Murray, judecători,

avocat general: domnul G. Tesauro,

grefier: domnul R. Grass,

după examinarea observațiilor scrise prezentate:

– pentru reclamant, de către F. Fazzi-De Clercq, avocat în Baroul din Gand,

– pentru guvernul francez, de către P. Pouzoulet, director adjunct în cadrul Direcției Juridice a Ministerului Afacerilor Externe, și C. Chavance, atașat principal al administrației centrale a Direcției Juridice din Ministerul Afacerilor Externe, în calitate de agenți,

* Limba de procedură: franceza.

– pentru guvernul german, de către E. Röder, Ministerialrat în cadrul Ministerului Federal al Economiei și de către C.-D. Quassowski, Regierungsrat în același minister, în calitate de agenți,

– pentru guvernul olandez, de către A. Bos, consilier juridic în cadrul Ministerului Afacerilor Externe, în calitate de agent,

– pentru Guvernul Regatului Unit, de către J. D. Colahan, de la Treasury Solicitor's Department, în calitate de agent, și R. Plender, QC,

- pentru Comisia Comunităților Europene, de M.-J. Jonczy, consilier juridic, în calitate de agent,

având în vedere raportul de ședință,

după ascultarea observațiilor orale ale guvernului francez, ale guvernului german, reprezentat de către B. Kloke, Regierungsrat în Ministerul Federal al Economiei, în calitate de agent, ale Guvernului Regatului Unit și ale Comisiei, în ședința din 19 aprilie 1994,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 1 iunie 1994,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Prin decizia din 22 decembrie 1992, primită la Curte la 15 februarie 1993, Tribunal administrativ din Châlons-sur-Marne a adresat, în temeiul articolului 177 din Tratatul CEE, două întrebări preliminare privind articolele 59 și 60 din tratat.

2 Aceste întrebări au fost adresate în cadrul unui litigiu între domnul Vander Elst, angajator resortisant belgian, stabilit în Belgia, și Office des migrations internationales (denumit în continuare „OMI”), organism francez aflat în coordonarea Ministerului Muncii, care este responsabil, *inter alia*, cu recrutarea lucrătorilor străini în Franța.

3 Domnul Vander Elst administrează în Bruxelles o întreprindere specializată în demolări. În afara resortisanților belgieni, întreprinderea a angajat fără întrerupere, mai mulți ani, cetățeni marocani. Aceștia din urmă și-au stabilit, în mod legal, reședința în Belgia, au permise de muncă belgiene, sunt asigurați conform sistemului belgian de securitate socială și sunt remunerați această țară.

4 În 1989, întreprinderea Vander Elst a realizat o lucrare de demolare și de recuperare a materialelor la un edificiu din Reims, numit „Château Lanson”. Lucrările au durat o lună. Pentru realizarea lor, domnul Vander Elst a trimis la fața locului o echipă formată din opt persoane, care făceau parte din angajații obișnuiți și dintre care patru erau belgieni, iar patru marocani. Pentru aceștia din urmă, domnul obținuse în prealabil de la Consulatul Franței din Bruxelles vize de scurtă ședere, valabile timp de o lună.

5 Atunci când, între 12 și 18 aprilie 1989, serviciile franceze de inspecție a muncii au făcut o verificare pe șantierul din Reims au constatat că lucrătorii marocani, angajați de domnul Vander Elst și care lucrau pe șantier, nu aveau permise de muncă eliberate de autoritățile franceze. Conform inspectorilor respectivi, vizele de scurtă durată nu erau suficiente pentru ca aceștia să exercite o activitate profesională remunerată în Franța.

6 Articolul L. 341-2 din Codul muncii francez prevede că orice străin care intenționează să exercite în Franța o activitate remunerată trebuie să prezinte, în afara documentelor și a vizelor corespunzătoare, „un contract de muncă vizat de autoritățile administrative sau un permis de muncă și un certificat medical”. Articolul L. 341-6 primul paragraf din codul muncii menționat interzice „oricărei persoane să angajeze sau să păstreze în calitate de salariat un străin care nu este autorizat să exercite o activitate salariată în Franța”. Nerespectarea acestor dispoziții este sancționată, conform articolului L. 341-7 din același cod, cu plata unei contribuții speciale către OMI, a cărei valoare nu poate să fie mai mică decât de 500 de ori venitul minim garantat pe oră, prevăzut la articolul L. 141-8 din codul muncii menționat anterior. În plus, conform articolului L. 341-9 din codul muncii francez, recrutarea și introducerea unor lucrători străini în Franța sunt de competența exclusivă a OMI.

7 Inspectorii muncii francezi au considerat că, prin angajarea pe teritoriul francez a unor resortisanți din țări terțe, fără informarea OMI și fără deținerea permiselor de muncă adecvate, domnul Vander Elst încălcă articolele L. 341-6 și L. 341-9 din codul muncii francez. În consecință, pe baza procesului-verbal întocmit de inspectorii respectivi, OMI i-a solicitat reclamantului plata unei contribuții speciale de 121 520 FF, în temeiul articolului L. 341-7 din Codul muncii francez. Ca urmare a consultării directorului Oficiului pentru muncă și ocuparea forței de muncă, valoarea contribuției speciale a fost redusă la 30 380 FF.

8 Domnul Vander Elst a contestat pe cale administrativă decizia respectivă în fața directorului OMI, care i-a respins contestația prin decizia din 9 martie 1990. Ulterior, la 28 aprilie 1990, domnul Vander Elst a introdus o acțiune în fața Tribunal administrativ, Châlons-sur-Marne, având ca obiect anularea deciziei referitoare la contribuția specială menționată anterior și, în subsidiar, diminuarea contribuției, luându-se în considerare buna sa credință și faptul că acesta a întreprins imediat demersuri pentru obținerea permiselor de muncă temporare necesare, precum și faptul că le-a obținut.

9 În susținerea acțiunii sale, reclamantul a pretins, în special, că dispozițiile codului muncii francez, care fac obiectul litigiului, reprezentau un obstacol în calea libertății de a presta servicii, incompatibil cu articolele 59 și următoarele din tratat.

10 Luând în considerare aceste argumente, instanța națională a hotărât să suspende judecata și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Dispozițiile dreptului comunitar, considerate în ansamblul lor, și, în special, articolele 59 și 60 din tratat, trebuie să fie interpretate ca împiedicând un stat membru al Comunității să supună autorizării sau plății unei taxe către o autoritate de imigrare angajarea pe teritoriul său a lucrătorilor resortisanți din state terțe, care sunt angajați în mod legal și regulat de o întreprindere stabilită în alt stat membru al Comunității, în legătură cu prestarea de servicii realizată de această întreprindere pe teritoriul respectiv?

2) Este discriminatorie legislația franceză care impune întreprinderilor franceze, angajatoare ale unor lucrători din state nemembre ale Comunității, obținerea permiselor de muncă sau plata unei contribuții speciale către OMI, având în vedere aceleași dispoziții, însă în ceea ce privește întreprinderile din alte state membre ale Comunității și, în special, Belgia?”

11 Prin aceste întrebări, instanța națională urmărește, în esență, să se clarifice dacă articolele 59 și 60 din tratat trebuie să fie interpretate în sensul în care se opun ca un stat membru să impună întreprinderilor stabilite în alt stat membru, care intră pe teritoriul său în scopul prestării de servicii și care angajează în mod legal și regulat resortisanți din state terțe,

obținerea pentru lucrătorii respectivi a permiselor de muncă de la o autoritate națională de imigrare și achitarea costurilor aferente, sub sancțiunea amenzii administrative în cazul neîndeplinirii obligațiilor.

12 În Franța, cerința ca întreprinderile să obțină permise de muncă în vederea angajării resortisanților din state terțe este asociată obligației de a plăti o taxă care, asemenea amenzii administrative ridicate, aplicate pentru nerespectarea respectivei obligații, poate constitui o sarcină financiară considerabilă pentru angajatori.

13 Este necesar să se rețină că resortisanții statelor membre ale Comunității au dreptul de acces pe teritoriul altor state membre în temeiul diverselor libertăți recunoscute de tratat și, în special, al libertății de a presta servicii, de care beneficiază, conform unei jurisprudențe constante, atât prestatorii, cât și destinatarii serviciilor (a se vedea hotărârea din 2 februarie 1989, Cowan, 186/87, Rec., p. 195 și hotărârea din 30 mai 1991, Comisia/Țările de Jos, C-68/89, Rec., p. I-2637, punctul 40).

14 Articolul 59 din tratat nu impune doar, în ceea ce privește un prestator de servicii stabilit în alt stat membru, eliminarea tuturor discriminărilor pe motiv de cetățenie sau naționalitate, ci și eliminarea oricărei restricții, chiar dacă aceasta se aplică, fără distincție, prestatorilor de servicii naționali și celor din alte state membre, atunci când este de natură să interzică sau să împiedice în vreun fel activitățile prestatorului de servicii stabilit în alt stat membru, în care acesta furnizează legal servicii similare (a se vedea hotărârea din 25 iulie 1991, Säger, C-76/90, Rec., p. I-4221, punctul 12).

15 De asemenea, Curtea s-a pronunțat deja că legislația națională care subordonează prestarea anumitor servicii pe teritoriul național, de către o întreprindere stabilită în alt stat membru, eliberării unei autorizații administrative, reprezintă o restricție în calea libertății de a presta servicii, în sensul articolului 59 din tratat (a se vedea hotărârea Säger, citată anterior, punctul 14). În plus, din hotărârea din 3 februarie 1982, Seco și Desquenne & Giral (62/81 și 63/81, Rec., p. 223), reiese că legislația unui stat membru care impune întreprinderilor stabilite în alt stat membru să plătească taxe pentru a putea angaja pe teritoriul său lucrători, în privința cărora au plătit deja, pentru aceleași perioade de activitate, taxe comparabile în statul lor de constituire, se dovedește a fi o sarcină economică suplimentară pentru respectivii angajatori, care, în realitate, sunt supuși unor costuri mai mari decât prestatorii stabiliți pe teritoriul național.

16 În cele din urmă, este necesar să se aducă aminte că libertatea de a presta servicii, ca principiu fundamental al tratatului, nu poate fi limitată decât de norme justificate prin motive imperioase de interes general, care se aplică tuturor persoanelor sau întreprinderilor care exercită o activitate pe teritoriul statului în care este prestat serviciul, în măsura în care acest interes nu este protejat prin normele care incumbă prestatorului în statul membru în care este stabilit (a se vedea, în special, hotărârile din 26 februarie 1991, Comisia/Italia, C-180/89, Rec., p. I-709, punctul 17, și Comisia/Grecia, C-198/89, Rec., p. I-727, punctul 18).

17 Cu toate acestea, astfel cum Curtea a subliniat în mai multe rânduri, un stat membru nu poate supune prestarea de servicii pe teritoriul său respectării tuturor condițiilor necesare pentru stabilire și, prin urmare, să priveze de orice efect util dispozițiile destinate să asigure libertatea de a presta servicii (a se vedea hotărârile din 26 februarie 1991, Comisia/Franța, C-154/89, Rec., p. I-659, punctul 12, și Säger, citată anterior, punctul 13).

18 În prezenta cauză, este necesar să se sublinieze, în primul rând, că lucrătorii marocani, angajați de domnul Vander Elst, aveau reședința legală în Belgia, statul în care angajatorul lor avea sediul și locul în care le fuseseră eliberate permise de muncă.

19 În al doilea rând, din dosarul cauzei și din dezbaterile în fața Curții rezultă că vizele de scurtă durată deținute de persoanele în cauză, eliberate de Consulatul Franței la cererea lor, reprezentau documente valabile pentru șederea pe teritoriul francez în cursul perioadei necesare executării lucrărilor. În consecință, legislația națională, aplicabilă în statul gazdă în materie de imigrare și de ședere a străinilor, fusese respectată.

20 În cele din urmă, în ceea ce privește permisele de muncă care reprezintă nucleul acțiunii principale, este necesar să se evidențieze că acestea sunt impuse pentru ca un resortisant dintr-o țară terță să poată exercita o activitate salariată într-o întreprindere cu sediul în Franța, indiferent de naționalitatea angajatorului său, având în vedere că viza de scurtă ședere nu este echivalentă unui permis. Un astfel de sistem este menit să reglementeze accesul lucrătorilor din țări terțe pe piața muncii franceză.

21 Lucrătorii angajați de o întreprindere cu sediul într-un stat membru, care sunt trimiși temporar în alt stat membru, în vederea prestării de servicii, nu încearcă să obțină accesul pe piața muncii celui de al doilea stat membru dacă se întorc în țara lor de origine sau de reședință după îndeplinirea activității lor (a se vedea hotărârea din 27 martie 1990, Rush Portuguesa, C-113/89, Rec., p. I-1417). Aceste condiții au fost îndeplinite în prezenta cauză.

22 În aceste circumstanțe, cerințele în litigiu depășesc ceea ce poate fi prevăzut ca o condiție necesară pentru prestarea de servicii. Prin urmare, cerințele respective sunt contrare articolelor 59 și 60 din tratat.

23 De asemenea, este necesar să se evidențieze că, astfel cum rezultă din jurisprudența Curții, dreptul comunitar nu se opune ca statele membre să își extindă legislația sau convențiile colective de muncă încheiate de partenerii sociali privind salariile minime, la orice persoană care exercită o activitate salariată, chiar și cu caracter temporar, pe teritoriul lor, indiferent de țara de stabilire a angajatorului; dreptul comunitar nu interzice statelor membre să impună respectarea acestor norme prin mijloace adecvate (a se vedea, în special, hotărârea Rush Portuguesa, citată anterior, punctul 18).

24 De asemenea, este important să se constate că, în prezenta cauză, pe de o parte, lucrătorii marocani dețin contracte de muncă valide, reglementate de legislația belgiană, și că, pe de altă parte, în conformitate cu articolele 40 și 41 din Acordul de cooperare încheiat între Comunitatea Economică Europeană și Regatul Marocului, semnat la Rabat la 27 aprilie 1976 și aprobat în numele Comunității prin Regulamentul (CEE) nr. 2211/78 al Consiliului din 26 septembrie 1978 (JO L 264, p. 1), trebuie să fie eliminate toate discriminările pe motiv de cetățenie sau naționalitate între lucrătorii comunitari și lucrătorii marocani, în privința condițiilor de muncă și de remunerare, precum și în domeniul securității sociale.

25 Astfel cum, în mod corect, la punctul 30 din concluziile sale, a subliniat avocatul general, indiferent de posibilitatea de aplicare a dispozițiilor naționale în materie de politici publice, care reglementează diversele aspecte ale raporturilor de muncă, în cazul lucrătorilor care sunt trimiși temporar în Franța, aplicarea sistemului belgian exclude, în orice caz, orice risc material de exploatare a lucrătorilor sau de denaturare a concurenței între întreprinderi.

26 Prin urmare, este necesar să se răspundă întrebărilor adresate Curții că articolele 59 și 60 din tratat trebuie să fie interpretate ca împiedicând un stat membru să impună întreprinderilor

care au sediul în alt stat membru, dar care intră pe teritoriul său în scopul prestării de servicii, și care angajează în mod legal și regulat resortisanți din state terțe, să obțină pentru lucrătorii respectivi permise de muncă de la o autoritate națională de imigrare și să plătească costurile aferente, sub sancțiunea unei amenzi administrative în cazul neîndeplinirii obligațiilor.

Cu privire la cheltuielile de judecată

27 Cheltuielile efectuate de către guvernele francez, german, olandez, și al Regatului Unit, precum și de către Comisia Comunităților Europene, care au prezentat observații Curții, nu pot face obiectul unei rambursări. Întrucât procedura are, în raport cu părțile din acțiunea principală, un caracter incidental față de procedura din fața instanței naționale, este de competența acestei instanțe să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată.

Pentru aceste motive,

CURTEA,

pronunțându-se cu privire la întrebările care i-au fost adresate de către Tribunal administrativ, Châlons-sur-Marne. prin decizia din 22 decembrie 1992, declară și hotărăște:

Articolele 59 și 60 din Tratatul CEE trebuie să fie interpretate ca împiedicând un stat membru să impună întreprinderilor care au sediul în alt stat membru, dar care intră pe teritoriul său în scopul prestării de servicii, și care angajează în mod legal și regulat resortisanți din state terțe, să obțină pentru lucrătorii respectivi permise de muncă de la o autoritate națională de imigrare și să plătească costurile aferente, sub sancțiunea unei amenzi administrative în cazul neîndeplinirii obligațiilor.

Due	Mancini	Moitinho de Almeida
Diez de Velasco	Edward	Kakouris
Joliet		Schockweiler
Rodríguez Iglesias	Grévisse	Zuleeg
Kapteyn		Murray

Pronunțată în ședință publică la Luxemburg, 9 august 1994.

Grefier
R. Grass

Președinte
O. Due